

ADY IV.

AZ ELTÉVEDT LOVAS

Vak ügetését hallani
Eltévedt, hajdani lovasnak,
Volt erdők és ó-nádasok
Láncolt lelkei riadoznak.

Hol foltokban imitt-amott
Ős sűrűből bozót rekedt meg,
Most hirtelen téli mesék
Rémei kielevenednek.

Itt van a sűrű, a bozót,
Itt van a régi, tompa nóta,
Mely a süket ködben lapult
Vitéz, bús nagyapáink óta.

Kísértetes nálunk az Ősz
S fogatkozott számú az ember:
S a dombkerítéses síkon
Köd-gubában jár a November.

Erdővel, náddal póré sík
Benőtteti hirtelen, újra
Novemberes, ködös magát
Mult századok kódébe bújva.

Csupa vérzés, csupa titok,
Csupa nyomások, csupa ősök,
Csupa erdők és nádasok,
Csupa hajdani eszelősök.

Hajdani, eltévedt utas
Vág neki új hináru utnak,
De nincsen fény, nincs lámpa-láng
És hírük sincsen a faluknak.

Alusznak némán a faluk,
Multat álmodván dideregve
S a köd-bozótból kirohan
Ordas, bölény s nagymérgű medve.

Vak ügetését hallani
Hajdani, eltévedt lovasnak,
Volt erdők és ó-nádasok
Láncolt lelkei riadoznak.

(1914)

A) A lovas alakja, jelenléte

- a) Milyen, az európai és a magyar hagyományból ismert jelentéseit ismeritek a ló/lovas toposznak?
b) Mi mindent jelenthet a ló/lovas szimbólum az alábbi Ady-versben, illetve versrészletekben?

LELKEK A PÁNYVÁN

Kipányválták a lelkemet,
Mert ficánkolt csikói tűzben,
Mert hiába korbácsoltam,
Hiába űztem, hiába űztem.

Ha láttok a magyar Mezőn
Véres, tajtékos, pányvás ménet:
Vágjátok el a kötelét,
Mert lélek az, bús magyar lélek.
(1906)

ÚJ S ÚJ LOVAT

Segítsd meg, Isten, új lovaddal
A régi, hű útra-kelőt,
Hogy só-bálvánnyá ne meredjek
Mai csodák előtt.

Az Irgalmatlant küldd társamnak,
A rohanó, büszke hevet
S az emberségem ezután már
Legyen kegyetlenebb.

Ne rendeld romló nyájaidnak
Sorsa alá a sorsomat,
Az embered, ha nem ma-ember,
Kapjon új s új lovat.

(...)

Változat és Halál adódtak
Belül egy-egy gyarló körön,
De várja az Embert víg célja:
Piros, tartós öröm.
(...)

(kötetben:1923)

- c) Hol és milyen szerkezetben fordul elő a versben a *lovas* szó?

Hogyan érzékelhető a lovas jelenléte a beszélő, hogyan az olvasó számára?

idézet	nyelvi megalkotottság

d) Mi a különös ebben a szimbólumteremtésben? Mennyiben különbözik a korai Ady-versek szimbólumalkotási eljárásától?

e) Az út/utas toposz milyen jelentéseit ismeritek? (Néhány példát említsetek.)

A vers mely szövegrészei vonatkoznak a lovas útjára?

Milyen jelentés kapcsolható a versben az úthoz?

f) Hányféle jelentést tudtok kapcsolni az eltévedt lovas-szimbólumhoz? Mit jelölhet?

B) A vers díszletezése, a lovas környezete

a) Gyűjtsétek ki a versből a táblázat szempontjai szerint a vers díszletezésének szöveghelyeit (minden előfordulást)!

táj, környezet	évszak	látás- elágazódás	hallás	növény környezet	állatok	emberi jelenlét	kísértetiesség

b) Vonjátok le a díszletezéssel és a lehetséges jelentésükkel kapcsolatos következtetéseket!

c) Jellemezzétek a vers nyelvi-poétikai megalkotottságát!

Hogyan vesz részt a vers megalkotottságában a képi látásmód (szimbólumalkotás) és a szövegszerűség (például a motívumismétlődések)?

Melyiket tartjátok hangsúlyosabbnak?

d) Készüljétek fel kutatásotok eredményének összegző bemutatására!

C) Idősíkok

a) Vizsgáljátok meg:

- milyen idősíkok (múlt - jelen - jövő) vannak jelen a versszakokban,

- pontosan hol történik a szövegben idősíkváltás,

- melyek ennek a nyelvi eszközei,

- illetve mi a szerepe mindennek a jelentéstulajdonítás lehetőségében!

Húzd alá vagy karikázd be különböző színekkel a versszakok szövegében a különböző idősíkokat!

idősíkváltások a szövegben	a váltás nyelvi eszközei	jelentéslehetőség/értelmezés
(1) Vak ügetését hallani Eltévedt, hajdani lovasnak, Volt erdők és ó-nádasok Láncolt lelkei riadoznak.		
(2) Hol foltokban imitt-amott Ős sűrűből bozót rekedt meg, Most hirtelen téli mesék Rémei kielevenednek.		
(3) Itt van a sűrű, a bozót, Itt van a régi, tompa nóta, Mely a süket ködben lapult Vitéz, bús nagyapáink óta.		
(4) Kísértetes nálunk az Ősz S fogyatkozott számú az ember: S a dombkerítéses síkon Köd-gubában jár a November.		

(5) Erdővel, náddal póré sík Benőtteti hirtelen, újra Novemberes, ködös magát Mult századok kódébe bújva.		
(6) Csupa vérzés, csupa titok, Csupa nyomások, csupa ősök, Csupa erdők és nádasok, Csupa hajdani eszelősök.		
(7) Hajdani, eltévedt utas Vág neki új hináru utnak, De nincsen fény, nincs lámpaláng És hírük sincsen a faluknak.		
(8) Alusznak némán a faluk, Multat álmodván dideregve S a köd-bozótból kirohan Ordas, bölény s nagymérgű medve.		
(9) Vak ügetését hallani Hajdani, eltévedt lovasnak, Volt erdők és ó-nádasok Láncolt lelkei riadoznak.		

D) Beszédhelyzet

- a) Miért „néma” ennek a versnek az értelmezésekor a beszédhelyzetre vonatkozó kérdés?
b) Vizsgáljátok meg kettéosztott naplóval, milyen nyelvi eszközök hogyan jelzik az 1-4. versszak kiemelt részeiben a beszélő jelenlétét!

Vak ügetését hallani Eltévedt, hajdani lovasnak, Volt erdők és ó-nádasok Láncolt lelkei riadoznak. Hol foltokban imitt-amott Ős sűrűből bozót rekedt meg, Most hirtelen téli mesék Rémei kielevenednek. Itt van a sűrű, a bozót, Itt van a régi, tompa nóta, Mely a süket kódben lapult Vitéz, bús nagyapáink óta. Kísértetes nálunk az Ősz S fogyatkozott számú az ember: S a dombkerítéses sikon Köd-gubában jár a November.	
--	--

- c) Hasonlítsátok össze az 1-4. és 5-9. versszakot a vers beszélőjének „jelenléte” szempontjából!
d) Milyen alapvető különbség van a lírai én versbeli helyzetét tekintve Ady első pályaszakaszához képest?

ADY ÉS A HÁBORÚ. CSINSZKA

Amikor 1914. július 28-án kitört az első világháború, Ady azon kevesek közt volt, aki felmérte, hogy világháború van készülőben, és a kezdetektől a háború ellen foglalt állást. 1915-ben házasságot kötött a nála 17 évvel fiatalabb Boncza Bertával, a Csinszka-versek ihletőjével. A házaspár 1917-ig a háborútól is visszahúzódva, többnyire az erdélyi Csucsán, a Boncza-kastályban élt. Berta apjának halála után beköltöztek annak megörökölt pesti lakásába.

LÉDA-VERS VS. CSINSZKA-VERS

VAD SZIRTETŐN ÁLLUNK

Vad szirttetőn mi ketten
Állunk árván, meredten,
Állunk összetapadtan,
Nincs jajunk, könnyünk, szavunk:
Egy ingás és zuhanunk.

Véres hús-kapcsok óvnak,
Amíg összefonódnak:
Kékes, reszkető ajkunk.
Míg csókolsz, nincsen szavunk,
Ha megszólalsz: zuhanunk.

(1906)

DE HA MÉGIS?

Gondoltam: drága, kicsi társam,
Próbáljunk mégis megmaradni
Ebben a gyilkos, vad dulásban.

Mikor mindenknek vesznek, tűnnek,
Tarts meg tegnapnak, tanuságnak,
Tarts meg csodának avagy bűnnek.

Mikor mindenknek futnak, hullnak,
Gondoltam: drága, kicsi társam
Tarts meg engem ígérő Multnak.

Tarts meg engem, míg szögek vernek,
Véres szívemmel, megbénultan,
Mégis csak tegnapi embernek.

Karolsz még, drága, kicsi társam?
Jaj nekem, jaj, ezerszer is jaj,
Ebben a véres ájulásban.

De ha megyek, sorsom te vedd el,
Kinek az orkán oda-adta,
A te tűrő, igaz kezeddél.

(1918)

MAG HÓ ALATT

Gyötrött és tépett magamat
Régi hiteiben fűrésztve
Vérből, jajból és lángból
Szedegetem össze
S elteszem mint életes holtat.

Kell még Tegnapról hiv tanu
S kell talán az én hadi-sarcom,
Hogy drága mementóként
Fölemeljem arcom
Egy új emberű új világra.

Vád nélkül széttekintgetek
Majd vertségek és diadalmak
Földjén, hogy a khaoszból
Harsos ígét halljak
Vagy harsos ígét én halassak.

Hős emberségem, várakozz,
Szép álmokat aludj, lefénylett
Jós és jó magyarságom,
Hivni fog az Élet
S föltámadások örök Rendje.

Most tél van s szegény mag-magam
Megnémítva és lehavazva
Rendeltetés hitével
Örööm meg tavaszra,
Igazimnak sarjadásáig.

(1914)